

II. RECENZJE

DOI: 10.17951/et.2022.34.389

Lech Ceran

Uniwersytet Łódzki, Polska
ORCID: 0000-0002-9638-471X
e-mail: lech.ceran@edu.uni.lodz.pl

Nieoczywista złożoność fenomenu disco polo

Bogusław Skowronek, Natalia Zborowska, *Disco polo. Analiza lingwistyczno-kulturowa*, Kraków 2020: Wydawnictwo Uniwersytetu Pedagogicznego, 138 s.

Monografia pt. *Disco polo. Analiza lingwistyczno-kulturowa* opublikowana została 2021 roku nakładem Wydawnictwa Naukowego Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Praca liczy 138 stron i podzielona została na wstęp, dwa rozdziały – koncentrujące się na zagadnieniach kulturowych, socjologicznych i językowych, a także podsumowanie. Integralną jej częścią jest również bogata bibliografia i wykaz analizowanych utworów. Jej autorami są badacze z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie – Bogusław Skowronek i Natalia Zborowska.

Książka *Disco polo...* stanowi kontynuację założeń artykułu Natalii Zborowskiej *Językowy obraz Roma w piosenkach disco polo* (2015) uzupełnioną o ujęcie socjologiczno-kulturowe i mediolingwistyczne Bogusława Skowronka, np. *Mediolingwistyka w Polsce: próba podsumowania* (2019). Jako wiodące podejście badawcze autorzy obrali lingwistykę kulturową, a na sam temat analizy patrzą w sposób holistyczny, jako na fenomen muzyczny, socjologiczno-kulturowy i językowy. Nie skupiają się na szczegółowej analizie tekstów wybranych artystów czy okresów disco polo, lecz podkreślają, że monografia może posłużyć jako wstęp do przyszłych bardziej wnikliwych rozważań. Z pewnością monografia może nie tylko stanowić dla nich rzetelne podłoże, lecz również uzupełnienie rozpraw nad innymi gatunkami lub subkulturami w kontekście m.in. badań komparatystycznych.

Autorzy w pracy skupili się na tekstach jednej ze współczesnych odmian muzyki popularnej w Polsce, czyli tzw. disco polo. Przeciwdziałają się przy tym przytoczonej na wstępie powszechnej opinii, że nurt „disco polo ze względu na swój rzekomy prymitywizm znaczeniowy nie stanowi przedmiotu (problemu) badawczego” (s. 7), podkreślając jego zauważalną rolę w funkcjonowaniu polskiej kultury.

Powstanie recenzowanej monografii odpowiada zapotrzebowaniu na holistyczne i zarazem naukowe spojrzenie na temat, który na pierwszy rzut oka nie jest interesującym przedmiotem badań mediolingwistyki lub lingwistyki kulturowej. Autorzy nie tylko podjęli się wskazania konkretnych środków językowo-stylistycznych obecnych w tekstach utworów tego nurtu, lecz również w klarowny sposób przedstawili jego znaczenie kulturowe i rolę we współczesnym polskim społeczeństwie.

Rozdział pierwszy (*Disco polo. Spojrzenie kulturowe*) stanowi wprowadzenie do analizy tekstów utworów disco polo pod kątem historyczno-kulturowym. Poszczególne zagadnienia zostały przedstawione w odpowiednich podrozdziałach. Pierwszy z nich (*Czym jest disco polo? Konteksty funkcjonowania*) poświęcony jest zarysowi historii gatunku muzycznego, całego zjawiska disco polo oraz szczegółowemu opisowi jego znaczenia kulturowego. Autorzy przedstawiają niewidoczną na pierwszy rzut oka wieloaspektowość i złożoną naturę tego fenomenu muzyczno-kulturowo-społecznego. Istotnym elementem jest również ukazanie roli muzyki disco polo w życiu jej odbiorców, jak jej ludyczny i optymistyczny charakter (w muzyce i tekstach). Drugi podrozdział (*Geneza disco polo*) stanowi opis powstania nurtu disco polo. Być może jednak niepotrzebnie został on oddzielony od poprzedniego – stanowi bowiem jego rozwinięcie, a także zawiera liczne powtórzenia względem niego. W trzecim podrozdziale (*Disco polo a inne nurty muzyczne*) autorzy wymieniają ogólne podobieństwa oraz różnice kulturowe i etymologiczne z innymi gatunkami muzycznymi, tj. rockiem, punkiem i hip-hopem. Wśród podobieństw wymieniają chociażby spontaniczność, autentyzm, posiadanie oddanego grona słuchaczy i stopniową profesjonalizację. Disco polo wyróżnia się na tle innych gatunków przede wszystkim tematyką i niemalże wyłącznie ludycznym charakterem utworów (co wynika z systemu wartości ich twórców), lecz również brakiem buntu i kontestacji (aczkolwiek ten aspekt może być dyskusyjny – autorzy wszak przytaczają, że twórcy disco polo sprzeciwiają się obecnemu pesymizmowi widocznemu w innych gatunkach muzycznych), rolą artystów wobec słuchaczy (w disco polo artysta ma być na równi z odbiorcami).

Rozdział drugi (*Disco polo. Spojrzenie lingwistyczno-kulturowe*) stanowi stricte językoznawczą część pracy. Podzielony został na dziewięć podrozdziałów, odpowiadających poszczególnym zagadnieniom językowym. Pierwszy z nich (*Definicje słownikowe disco polo*) poświęcony jest definicjom terminu „disco polo”, jakie można znaleźć w słownikach: *Słownik współczesnego języka polskiego* (red. Bogusław Dunaj, 1999), *Uniwersalny słownik języka polskiego PWN* (red. Stanisław Dubisz, 2018), *Słownik 100 tysięcy potrzebnych słów* (red. Jerzy Bralczyk, 2005), *Inny słownik języka polskiego* (red. Mirosław Bańko, 2018), *Wielki słownik języka polskiego* (red. Piotr Żmigrodzki, 2007), a także innych publikacjach: *Encyklopedia muzyki rozrywkowej* (Wacław Panek, 2000) i artykuł *Formuła w tekstach piosenek disco polo* (Rafał Sidorowicz, 1998). Definicje, oprócz samego przytaczania, zostały opatrzone analizą i dekompozycją (na takie elementy jak aspekt etniczny, aksjologiczny i prakseologiczny), co w konsekwencji pozwoliło na stworzenie wzorca definicyjnego z występujących w każdym z nich elementów: „polska odmiana muzyki, podlegająca z reguły negatywnemu wartościowaniu, wywodząca się z disco i miejskiego folkloru”. Drugi podrozdział (*Definicje kognitywne disco polo*) stanowi

prezentację badania ankietowego, którego celem była weryfikacja tożsamości definicji słownikowych z potocznym rozumieniem terminu „disco polo”. Dodatkowym celem ankiety było ukazanie sposobu wartościowania zjawiska przez respondentów. Trzeci podrozdział (*Konceptualizacje świata w piosenkach disco polo*) stanowi próbę rekonstrukcji językowego obrazu świata, a także przedstawienia typowej struktury i cech podmiotu lirycznego w utworach disco polo. W podrozdziale zawarta została również analiza funkcji nazw poszczególnych zespołów i tytułów utworów. Ostatnie sześć podrozdziałów (ich tytuły to odpowiednio *Obraz miłości*, *Obraz ciała* itp...) skoncentrowane są na wybranych polach tematycznych: miłość, ciało i jego funkcje, kobieta, mężczyzna, inne elementy rzeczywistości i przyroda.

Z niejasnych przyczyn ogólne wyniki analizy konceptualizacji językowych zawarte zostały w ostatnim z podrozdziałów (*Obraz zjawisk przyrody*), nie zaś w Podsumowaniu. Wskazane zostały w nich tematyczne domeny i subdomeny. Ich kolejność wynika z frekwencji w analizowanym materiale źródłowym (co odpowiada kolejności ich analizy). Zabrakło tutaj jednak konkretnych danych liczbowych. W krótkim zakończeniu autorzy w nieco ogólnikowy sposób podsumowują przeprowadzoną przez siebie analizę, koncentrując się jednak na jej aspekcie kulturowo-społecznym, niemalże całkowicie pomijając wyniki badań językoznawczych.

Wykaz analizowanych utworów umiejscowiony na końcu książki dokumentuje wykorzystanie w badaniu bogatego materiału źródłowego (185 utworów, 52 artystów). Wybór materiału został uzasadniony w sposób klarowny we wstępie do monografii. Zabrakło niestety wyraźnego wskazania źródeł transkrypcji tekstów (np. książeczki do płyt lub transkrypcja własna), co z pewnością byłoby ciekawym uzupełnieniem pracy z punktu widzenia prezentacji warsztatu autorów. Badany materiał składa się z utworów wydanych przed 2015 rokiem – pochodzą one bowiem głównie z serii wydawniczej *Wielka Kolekcja Disco Polo* z 2009 roku liczącej 20 tomów, lecz uzupełnione zostały również tekstami kompozycji z podwójnego albumu *W rytmie POLO TV* z 2014 roku. Niejasne jest jednak pochodzenie kilku utworów znajdujących się w wykazie, tj. *Bożenka* autorstwa Braci Figo Fagot, *Drań Etny*, *Mydełko Fa* Marka Kondrata i Marleny Drozdowskiej, *Niewiara Pięknych i Młodych*, *Kaligula* Tarzan Boya oraz *Cztery osiemnastki* Tomasza Niecika – te nie znajdują się bowiem w żadnym z podanych przez autorów wydawnictw. W samym wykazie znalazł się również jeden błąd techniczny: utwór *Czy to czujesz* przypisany został Czadomanowi, podczas gdy wykonywany jest przez zespół B-Qll.

Monografia mimo pewnych niejasnych decyzji posiada klarowną kompozycję i napisana została poprawną polszczyzną, lecz posiada drobne uchybienia w postaci sporadycznych potoczizmów (np. „wiele wypowiedzi było wielokrotnie lajkowanych. Chociaż nie uznajemy owych lajków za odrębne wypowiedzi”, s.72).

Autorzy – mimo bezpośredniej konstatacji, że disco polo to gatunek typowy dla Polski – podkreślili istnienie podobnych odmian muzycznych w innych państwach i kręgach kulturowych. Zabrakło niestety pewnego sprecyzowania, jak np. ich nazw i podobieństw do disco polo: „poszczególne zespoły korzystały często z dorobku wykonawców zagranicznych, głównie słowiańskich: rosyjskich, białoruskich, ukraińskich, wreszcie bałkańskich (które to nacje również stworzyły swoje, rodzime odpowiedniki polskiego disco polo)” (s. 31). Autorzy mogli w tej kwestii odwołać

się chociażby do monografii wieloautorskiej *Balkan popular culture and the Ottoman ecumene. Music, Image and Regional Political Discourse* pod redakcją Donny A. Buchanan (Buchanan 2007). Pozwoliłoby to nie tylko rozszerzyć część kulturową pracy oraz w większym stopniu osadzić ją w dyskursie międzynarodowym, lecz również uzupełnić bogatą już bibliografię (95 pozycji) o opracowania obcojęzyczne. Wyłącznie piętnaście z umieszczonych w książce pozycji bibliograficznych (choć w tłumaczeniu na język polski) stanowi opracowania zagraniczne, a przewaga prac polskich podyktowana jest tematem monografii interesującym w pierwszej kolejności badaczy polskich. Warto podkreślić, że sam spis bibliograficzny nie jest pozbawiony drobnych błędów. Zauważalny jest brak informacji na temat Iwony Boruszowskiej, autorki przekładu artykułu *Nostalgia jako źródło cierpień* Svetlany Boyn oraz Anety Wysockiej, autorki tłumaczenia artykułu *Dyskurs polityczny a ideologia* Teuna van Dijka. Ponadto w przypadku ostatniego z wymienionych autorów popełniono również błąd literowy i zapisano jego nazwisko jako „Teun von Dijk”. Tłumacze innych obcojęzycznych prac natomiast zostali w bibliografii wymienieni.

Dwadzieścia pozycji bibliograficznych poświęconych jest bezpośrednio zagadnieniom oraz badaniom *stricto* związanych z nurtem disco polo, co z jednej strony świadczy o bogatym warsztacie autorów, lecz również sygnalizuje spore zainteresowanie naukowe tematem. Potwierdzeniem tego mogą być również nowsze (nie uwzględnione w końcowej bibliografii) artykuły z ostatnich lat – Ziemowita Sochy *Disco Polo Music: The Agency and Modernization of the Polish Province* (Socha 2019) i Marcina Choczyńskiego *Figuracja disco polo: Ilustracja muzyczna polskiej transformacji* (Choczyński 2020). Historycznym i socjologicznym aspektem nurtu disco polo zaczynają się interesować również zagraniczni badacze, jak chociażby Joesph A. Kotarba z Uniwersytetu w Houston (*Baby boomer rock 'n' roll fans*), Bogusław Skowronek i Natalia Zborowska odwołując się do opracowań na temat disco polo wydanych w latach 1996–2019, a jednocześnie starają się syntetycznie zebrać i zaprezentować zawarte w nich informacje.

Podsumowując, z pewnością monografia Bogusława Skowronka i Natalii Zborowskiej stanowi ważną pracę w badaniach nad językiem współczesnych tekstów kultury. Nie tylko wypełnia lukę pośród analiz językoznawczych poświęconych współczesnym gatunkom muzycznym, gdzie prym wiodą prace na temat rocka czy hip-hopu (sami autorzy sygnalizują, że jest to prawdopodobnie pierwsza całościowa lingwistyczno-kulturowa monografia poświęcona nurtowi disco polo), ale również pokazuje, że nie powinno się *a priori* pomijać tematów, które mogłyby być uznane przez część badaczy za niegodne analizy naukowej. W pracy podjęto udaną próbę systematyzacji najczęściej występujących definicji oraz pól tematycznych z tekstów utworów z gatunku disco polo, a także zwrócenia uwagi na nieoczywistą na pierwszy rzut oka złożoność tego zjawiska kultury popularnej.

Literatura

- Boym Svetlana, 2019, *Nostalgia jako źródło cierpień*, tłum. Iwona Boruszkowska, „Ruch Literacki”, z. 1, s. 99–112.
- Buchanan Donna A. (red.), 2007, *Balkan popular culture and the Ottoman ecumene. Music, Image and Regional Political Discourse*, Lenham: Scarecrow Press, Inc.
- Choczyński Marcin, 2020, *Figuracja disco polo. Ilustracja muzyczna polskiej transformacji*, „Kultura i Społeczeństwo” 4, s. 73–96.
- Dijk Teun van, 2003, *Dyskurs polityczny i ideologia*, tłum. Aneta Wysocka, „Etnolingwistyka. Problemy Języka i Kultury” 15, s. 7–28.
- Discogs – Music Database and Marketplace, <https://www.discogs.com/> [dostęp: 07.01.2022].
- Kotarba Joseph A., 2013, *Baby boomer rock ‘n’ roll fans*, Lenham: Scarecrow Press, Inc.
- Skowronek Bogusław, Zborowska Natalia, 2020, *Disco polo. Analiza lingwistyczno-kulturowa*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Pedagogicznego.
- Skowronek Bogusław, 2019, *Mediolingwistyka w Polsce : próba podsumowania*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
- Socha Ziemowit, 2019, *Disco Polo Music: The Agency and Modernization of the Polish Province*, [w:] *Made in Poland. Studies in Popular Music*, red. Patryk Gałuszka, New York: Routledge, s. 177–188.
- Zborowska Natalia, 2015, *Językowy obraz Roma w piosenkach disco polo*, [w:] *Na pograniczych: kulturowe obrazy ludzi i miejsc*, red. Anna Chudzik, Sanok: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jana Grodka, s. 127–139.